

ПРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 4.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 13. ФЕБРУАРА 1871.

ГОДИНА I.

ПРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. е. 6; по год. 3; четврт год. е. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. е. 7; по год. е. 3. 50. н.; четврт е. 1. 75. н. — За све друге земље год. е. 8; по год. е. 4; четврт год. е. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетињ: преко г. Петра Рамадановића у Котору.

Ово је последњи број, који мишљемо онима који се још нијесу предплатили. Идући број послаћемо само претплатницима. Осталу го споду молимо, да похитају са предплатом, а нека нам незамјере што им лист међу тиме обустављамо.

Првијех бројева имамо још за нове претплатнике.

Уредништво.

ИНГЛЕШКИ ПРИЈЕСТОЛНИ ГОВОР.

Док је трећи и последњи Наполеон сједио на престоу, који је срамно оставио, као год што се срамно и издајнички и попео на њ, дотле је увијек Јевропа са највећом напрегнутостју чекала његову ријеч о новој години, или када отвара народну скупштину.

Сада се вријеме изминуло. Мјесто на пријестолу сједи он данас у прускоме затвору на Вилхелмсеу и мјесто страха и поштовања, које му указиваху слабији, дамас сусрета он само погледе презирања и гнушања. И када се је прије неколико дана усудио издати прокламацију францускоме народу да баци сву кривицу француске несреће на људе, који су необичном снагом љутском и љубављу к несрећној отачбини својој, бранили земљу и слободу народну, он, који је народ издао и преварио и за двадесет година душмански гњечено — у цијеломе се свијету чуо само један глас: Безстидна издајца!

Хоће ли ријеч Пруске, која се тако високо подига на развалинама снаге француске, замјенити ријеч Наполеоново, то ћемо још виђети. За данас је пријестолни говор инглешке краљице чекан са највећом радозналостју. Истина не из онијех узрока због којијех се слушала ријеч Наполеонова, него стога што је понашање старе и чврсте краљевине Инглешке било у последње вријеме доста ненадно и загометно.

ПОДЛИСТАК

БОЖИК НА ЦЕТИЊУ.

(Продужење).

Данила, главу господара црногорских соколова — то би паша било по сто пута милије него онај откуп и млади владика и владар за цјело неби више видјео својих гора којијех је сав терет узео на своја млада плећа, да паша није познао јуначке мишице црногорске, да се није бојао освете њихове. Али неубоја се!

Владика Данило дође на Цетиње. Суђени је час ту.

Удри за крст, за образ јуначки
Когоћ паше свијетло оружје,
Когоћ чује срце у прсима,
Хулитеље имена Христова
Да крстимо водом или крвљу!
Тријебимо губу из торине —
Нек пропоје пјесма од ужаса!
Олтар прави на камен крвави. —

Тако мишљаше. И сазва главаре к себи да се с њима договори шта да раде. Невоља је страшна притисла Црну Гору. Боли душа јунака — владика и он се моли Богу за своју јадну отачбину.

Вриједно је да изближе промотримо ту бесједу, којом је краљица отворила парламенат. Вриједно је с тога, што се у тиме бесједама озбиљно казује заступницима народнијема, државна политика, мишљење о важним догађајима, одношаји према другијем државама. А важнијех догађаја доиста се збило доста у последње вријеме и државни одношаји нису мало измијењени, па с тога је и указана тој бесједи већа позорност но што обично бива код краљичинијех бесједа.

Двије су ствари у бесједи, које заслужују нашу пажњу. То је пруско-француски рат и лондонска конференција. Остало је од мање вриједности.

Што се тиче пруско-францускога рата, вели се у пријестолној бесједи, да се није могло ништа предузимати код зараћенијех сила Пруске и Француске, да би се мир повратио и утврдио, јер би сваки покушај остао безуспјешан. Морало се причекати, да глад примора Париз да се преда, као што се и дочекало. Шта више хвали о инглешка политика да је пријатељске одношаје одржала према обема ратујућим силама. И то је припомогло много, да се рат није даље разширио. А сада, када је закључено примирје и скупштина сазвана на да се инглешка коначноме изравнању и жели да буде дуговјечан мир, који би се слагао са сигурношћу и чашћу и Пруске и Француске. Али то надање и жеља инглешка као да немају никакве основе, јер њемачка влада и сада као и прије искључује свако мијешање неутралнијех сила на и Инглешку.

Све ово показује Инглешку у неповољној свјетлости. Цијело понашање њезино за вријеме рата пруско-францускога износи јасно на видик немоћ њезину и свједочи да је малаксао њезин уплив на развиган свијетскијех догађаја. Сила, која за вријеме тако заматнијех догађаја не бјеше у стању више ништа показати до празнијех на-

дања и скромнијех жеља, неможе бити сила пресудне важности.

Што се Инглешка није истакла као посредник у интересу мира, то није била ствар случајна или немогућности. Знамо да се још у почетку мислило на савез неутралнијех сила које би заједнички порадило, да се мир одржи. Тако посредовање било би много јаче и корисније и са већим изгледом на успјех, него када га предузме поједина сила, која никако не би могла имати довољно ауторитета у очима ратујућих сила. И инглешка влада није хтјела пристати на такво споразумљење неутралнијех држава, бојећи се да не буде увучена у заплет.

Друга ствар у пријестолној бесједи, наиме о лондонској конференцији, не каже нам много, али је опет занимљива. Краљица се и ту нада, да ће конференција сачувати неповредљивост јавнијех уговора, а у исто вријеме да ће њеке измене у уговору од 1856 учинити. Вјести о конференцији јако су уздржливе и посао је њезин доста неизвјестан, али по свијем ријечима краљичинијема, конференција ће ваљда оградом својом да чува јавне уговоре од самовољног нарушења, међутим задовољиће захтјевања руска. Толико се знало и пре бесједе краљичине, што је нашло израза у општем увјерењу: да силе уговарајуће или морају признати и пристати на оно што је Русија учинила, или се упустити у рат с њом. А то као да им немириши, а Инглешкој можда најмање, као што се види из њезина понашања, које смо напријед изложили, гдје се она тако рећи одриче свога положаја и рјешавајућега уплива у свијетскијем догађајима.

Овом приликом дознајемо и то, да је конференција скоро готова са својим послом, а рад њезин да ће постати правим уговором када се закључи мир између Пруске и Француске. Онда ће ваљда и Француска потписати њезин закључак

Боже драги, који све управљаш!
Који сједиш на престолу небесни,
Те могућим заживиш погледом,
Сва свијетла кола у простору —
Ти који си развија прашину,
Испод твога трона свијетлога!
И назва је твојим мировима,
Те си прашак сваки оживио —
Насија га умнијем сјеменом —
Ти! те књигу држиш миробитну,
У коју су судбе уписане,
Мировима и умним тварима —
Који си се милосно склонили,
Дјелателне оживит членове,
Малом мраву, ко' гордоме лаљу! —
Проведриши више Горе Црне!
Уклон' од ње муње и громове!
И смућени облак градоносни!

Хтјео би владика да лијепојем приволи црногорске Турке да приме праћедову вјеру, па да живе као браћа у миру и љубави, а у слози против непријатеља.

И сагласив се с Црногорцима позва главаре црногорских Турака на договор. И војвода Батрић рече им:

“Турци браћо! у кам ударило! —
Што ћемо ви крсти у кучине!
Земља мала од свуд стијесњена,
С муком један у њој остат може,

Какве силе пут ње зијевају —
За двострукост ни мисли' не треба,
Но примајте вјеру праћедовску!
Да бранимо образ отачаства,
Буд лисичја не треба курјаку?
Што јастребу оће наочали?
Но сломиће мунар и дамју!
Па бадњаке српске налагајте!
И шарајте ускрсова јаја!
Часне двоје постах да постите,
За остало како вам је драго. —
Нешће сте ли послушат Батрића,
Кунем ви се вјером Обилића
И оружјем, мојијем уздањем!
У крв ће нам вјере заливати,
Биће боља која не потоне —
Не сложи се Барјам са Божићом,
Је л' овако браћо Црногорци?

И сви из гласа повичу:

“Тако, већ никако!”

Но недају се Турци ни осолити. И Црногорци се показаше, што тражише споразумљења с Турцима.

“И кад је тако, рече Вук Мићуновић, онда

“Крст и топуз нека се ударе!
Које прсне чело, куку њему! —

И кнез Јанко даде одушевљено осјећању узрујаног срца:

ако и није била заступљена својим послаником на конференцији.

Сва друга очекивања, која се полагаху на конференцију остају дакле по томе неиспуњена. Ревизија цијелог уговора није предузета. Турска која на очиглед цијеломе свијету гази уговор, којијем се обавезала побољшати стање својих хришћанских народа, може слободно продужавати своје зулуме, јер их јевропске силе одобравају, а хришћани могу и даље уживати своје од толико вјекова право — да трпе и само трпе! Но неће ваљда још много проћи, кад ће изненађена Јевропа чути и њихову одсудну ријеч: доста је!

Бесједа краљичина дакле непоказује ништа, с чим би Инглешка могла бити поносна. Све што смо могли из ње дознати, одаје само њезину немоћ, која нам је и кадра протумачити онако понашање Инглешке у последњем догађајима. Мислимо да би могли томе за доказ узети још и то, што најновије вјести увјеравају да се Инглешка склонила, да се и са Америком измири у овој дугој размирици. Инглешка је на сваки начин увјерена, да није далеко вријеме, кад ће и Русија морати отворено ступити на поље рада, па у том случају врло је тугаљиво за њу да остави за леђи неизмирена непријатеља — Америку, која би Русији могла бити од велике помоћи на истоку.

Кад узмемо наше словенско питање према данашњем стању и одношају великих сила, према Француској, којој ће требати много времена да се одмори, према Пруској, која не би желела скорни рат, према Аустро-Угарској и Турској, које су једнаке, онда слободно можемо, али живо спремајући се, чекати све могуће запете, и рећи: ускори Боже!

РУМУНИЈА.

Има већ више времена, како се у странијем листовима шнога говори о кнежевини Румунији. До сада нијесмо могли доићи да на ту ствар дођемо, а и сада још нећемо се упустити у оцењивање тамошњег стања али ћемо ипак упознати читаоце наше с њиме, јер помишљајући на источно питање, морамо имати и Румунију у виду. То је један од главнијих узрока, због којег на нас јесте жао, што је од скоро у Румунији наступило опасно стање, које никако не иде на боље.

Још прије два мјесеца обратио се кнез Карло великим силама, које су потписале париски уговор, да изради себи независни положај према порти. Бечки и пештански листови, који се опомењуше своје 1859 и 1866 године, повикаше онда да је то плод пруско-француског рата као и црноморско питање, јер обично кад је Јевропа у тјеснацу, онда се, веле, покрећу они са својим захтјевањима, која би им се у обичном стању тешко испунила. Држимо да се ово не може то-

лико односити на Русију, јер је она дорасла сваком стању; а за кнеза румунског могли би на последику и вјеровати, да се неби истицао са својим захтјевањем, да је рат случајно раније свршен.

И у дипломатији је било преговора о Румунији, и њеко вријеме држало се да ће и та ствар доћи пред лондонску конференцију. Но као што се данас поуздано зна, она није уврштена у рад јевропских заступника.

Стање је у Румунији постајало све мутније и већ се почело све више говорити и увјеравати да ће кнез Карло напустити пријесто; а сада се говори о томе, као о свршеној ствари. Из Букарешта пишу једноме листу мађарском, да кнез Карло никако не може остати у Румунији, а у најбољем случају стоји он између два „или“; или се морају одношаји измијенити, или мора његова висост одлазити, одкуда су га и довели.

Што се тиче ове ствари код јевропских кабинета, исти дописник увјерава, да се они неће заузимати око тога да се устав измијени, што „држави, у којој устав влада, неби нимало приличило.“ Осим тога питање је, да ли ће овдје после тога ствари боље ићи? А што се управо Аустро-Угарске тиче, ту је особено питање: може ли та држава узети тако једнозвучну задаћу на се, да у Румунији задржи једнога од Хохенцолераца? Из овога сједује, да су сви западни дворови примили тужбу кнеза Карла врло хладно. Пруски министар спољних послова изјавио је у Букарешту са свим одлучно, да њемачкој држави нележи више на том, да се Хохенцолери одржи у Румунији. Наравно. Берманија се ујединила, па јој више није нужна она улога, која је прије била одређена господару Румуније. Аустро-Угарска држава не може више искати за то, што ће нове државе признати, а с друге стране не треба више исту под уздом држати претећим положајем Румуније, да се одрече прашкога мира. Зато Карло и не може више очекивати велике помоћи од Њемачке.

„У оваквим околностима, узимајући још у призраче и то, да су се црњаваци и слободоумни бољари сложили, да кнеза сваде, можемо сваки дан очекивати, да се буна дигне. Држите за сигурно, да постоји план да се једна бољарска кућа на пријесту подигне. Јован Гика пазао је кнезу: комора неће пристати на то, да се устав на конзервативну промјену а уз овај устав не може се владати.“ На то је кнез одлучно одговорио: „на тај начин учинићу дакле оно, на што ме моје срце позива и даћу народу власт натраг, коју ми је појерно.“ Предсједник му је на то одговорио: Тим ће те само учинити, што револуционари желе. За тим предложи кнезу писма из којих се сигурно доказује, да су Карлу већ нашла наследника и да га Братијано, Јонеско приправна држе. Кнез остане при оном, што бијаше реко. То су чули од њега и страни заступници. Али Румунија је дуго чекати на се буне на све стране против „оца демократа.“ Нема тога гријеха, којим не каљају демагози човјека, кога су сами изабрали. Штампана удара најжешће на њега. Кнегиња Јелисавета тако је безвољна и уврђена да са свијем ријетко кад излази из

двора, да се укљони уврђама. Јер како је виде одмах се стају дерати: „Њемц!“ „Њемц!“ О поздрављању нема ни говора.

Промјена је дакле пред вратима. Но шта ће да буде онда? Ово је питање за нас Мађаре а и за читаву Јевропу од велике важности. Може ли доћи Дунав бити лијегло непрестане револуције? Може ли се допустити, да Русија дође тако лако до своје цијели? Да буде Москову навјек отворена балканска капија?

Једно је извјесно, а то је ово, да је Аустро-Угарска у великој опасности ради ушћа дунавских и да је дакле позвана да тражи љека.

Нећемо вјеровати, да је ово баш све тако, јер Мађаре доиста као електричном струјом прође сваки покрет у Румунији — преко Ердеља, а друго они поуздано држе, да је сваки покрет у Румунији масло Русије, којој је, тако они мисле, Румунија преки пут к мети на истоку. Но толико ипак стоји, по свијема вјестима, да се у Румунији може скорим очекивати — догађај. Од каквијех ће последица бити по слободу и напредак ове младе кнежевине — то је ствар која заслужује свукोलiku пажњу и озбиљну бригу румунских патриота. Пријатељи слободе на истоку пријатељи су и напретка румунског народа јер су сви позвани на једно поље, гдје и скорим претстоји озбиљан, мушки рад, па с тога имају права желити и очекивати од њих да за времена угуге себичну грамзљивост за власт, гдје год се појави, а да утврде међу собом чврсту слогу. На то их позива и слобода и независност Румуније у очи предстојећих догађаја.

ДОПИСИ.

СКАДАР, 8 Фебруара. — Јавио сам вам о оној ђевојци коју су Турци хтјели потурчити и коју је капетан Перо још за времена ослободио. И данас вам ево опет јављам за исти онакав случај.

Одмах сутрадан по ономе догађају дође једна старица из Братиножића у Скадар капетану Перу Пејовићу и потужи му се, како јој је кћи била у служби код једнога Турчина, па сад Турци хоће да је потурчи. Каза му и то, да је била код Турчина, и да је искала своју кћер али да је Турчин не хоће да да, већ је тврдо наумио да је потурчи.

Капетан Перо одмах посла свога кавазу Смаил паши с поруком, да му одмах да ђевојку. Смаил паша имао је већ више пута прилике, да се увјери да у таквијем случајевима нема шале код капетана Пера, па с тога одмах изда наредбу да се узме ђевојка од онога Турчина и преда њезиној матери.

И тако је и ова сирота старица из Братиножића сачувала и добила своју кћер, на чему морамо захвалити капетану Перу и Црној Гори, која има овако честита заступника те заштићавати сиротињу од насиља турскога.

Вама у Црној Гори, који знате и братски осјећате невољу браће под турским јармом, неће бити ни мало изненадни и чудни ови догађаји.

„Ема нећу, Божја ми је вјера,
Више слушајте оце у Теклиће!
Бе гугуће с врх оне стуглине,
Ка' јейна с врх труле буквине!
Кога зове уз оне главеце?
Свако јутро како зора сине,
Ја мним га је доиста дозвоао —
Јер ми није лакше, што ћу криви;
Него да ми на врх главе стоји!

Вратите се Турци. А владика када виђе да нема друге помоћи, а окрепљен одушевљењем својих Црногораца рече им: Браћо, Турци су у кући вашој и око куће ваше. Изнутра жар, с поља потпаљују и потпирују огањ којијем хоће да нас сатру. Јадан би ово живот био за свакога, а сраман за јунаке црногорске. Али није то само. Намјера је њихова многа ужаснија, него што ви се чини на први поглед. Није Турцима стало само до Црне Горе, него они знају, да се српска слобода измицајући испред варварске силе њихове станила у нашој кршевини, и да ће одавде кад тад искочити, њих упропастити и свему народу нашем опет засијати. С тога су они прегли да упропасте Црну Гору, јер вјерују да су онда за свагда упропастили и цијело Српство. Ето су јуче хтјели да отпочну то убиство са смрћу мојега живота. То је најмања ствар. Мој је живот и онако намијењен вама и земљи

нашој. Али себе, Црногорци, ради вас самијех и ради осталог Српства морате чувати од смрти, коју су вам очевидно упутили скотски азијати! Јунаци сте, али можете ли равнодушно гледати у ону пропаст, коју непријатељи слободе ваше ископаше пред вама, да вас прогута. Не, ни једнога часа не смијемо више ово трпјети ни гледати. На ноге јуначка браћо! Суђени је час куднуо, час одважне борбе, час ослобођења нашега од турскога гада, који се увукао у дом наш. Ни један Турчин не смије остати у земљи нашој и последњег морамо истребити. Тако се завјеримо.

Ето сте чули шта Турци говоре. Неостаје ни ништа друго, већ устати на ноге јуначке. Војвода Батрић и Вук Мићуновић и кнез Јанко рекоше Турцима, шта нам претстоји. И ја несумњам да нећете сви листом устати, али ако неби хтјели сви, ја нисам више ваш владика, нисам више господар Црне Горе, ја вас остављам!

И сви главари као један повичу: „хоћемо владико господару, устаћемо на Турке и побјећемо их ради нас, ради слободе наше и у име будућности српске!“

Како се завјерисе тако и учинише.
„Соколови пет Мартиновића!
Које једна прса задојисе
А од њих једна колијевка,
Два Новака барјактаром Пимом!

И витеже Борилевић Вуче!
Који први удристе на Турке,
Ко умије вама сплести вјешце?
Сиоменик је нашега јунаштва
Гора Црна и њена слобода!“ —

Лицем на бадњи дан године 1703 у сред ноћу устану на Турке и поубијају све. Што је нејачи остао, то се покретило.

Пет браће Мартиновића, пет соколова овога соколског гњезда, пет љутијех змајева овичех кршева као пет Марсова и жењих још јуначки се борили те ноћи и таманише Турке као орлови ваздушни пијезе.

Цијело потомство задржаше они својим јунашвом учиненим услугама слободи српској а с њима и остали црногорски јунаци. И слава им!

„Без муке се пјесма не испоја! —
Без муке се сабља не сакова! —
Јунаштво је цар зла свакојега —
— А и пиће најслађе душевно,
Којијем се пјане поколења —
Благо томе, ко довијек живи!
Имао се рашта и родити!“ —
„Поколење за пјесну створено!
Виле ће се грабит у вјекове
Да вам вјенце достојне саплету! —
Ваш ће примјер учити пјевача
Како треба с безсмртношћу зборити!!!

Та зулум је турски познат већ и стране све-
јету. Уздизају рајини чују се до неба, и прија-
тељи турски, који се чине невјешти свему томе
и који су запушили уши да нечују хришћански
јаук, ако га и не хоће да чују, чује га Бог и
помоћу његовом и вас слободне браће наше и
она ће се ваљда скорим ослободити.

У једноме допису из Старе Србије у вашех
листу стајаше, да је Одобег отишао да разтера хај-
дуке између Призрена и Скадра, јер је од њих био
тај пут врло опасан. Исти Одобег вратио се сада
из Пука у Скадар и као што чујемо, пут је
вјешто сигурнији. Докле ће тако бити виђењем
али држимо, да ће већ сутра бити опет по ста-
роме.

Напоследку да вам јавим још за једну ве-
лику невољу. Ево већ четири мјесеца како је
вода цијелу чаршију скадарску потопила, а тако
исто и у околини је велику штету у житву учинила.

Толико за сада а што буде важније јавићу
вам други пут.

У ПОДГОРИЦИ, 6. Фебруара. — Јавио сам
вам за покушај војенога командира Миралај-бега,
да разда овдје 1500 пушака, и како су се томе
Подгоричани противили. Миралај-бег је тада о-
дустао за вријеме од намјере своје, да се не би
народ побунио. Но сада ево опет узме да покуша
срећу, не би ли како могао мирнијем путем пре-
дати им ново оружје. С тога је био позвао све
старешине на чардаку свом (и доказиваше им,
да ће бити велика срећа за сву крајину која је
спрам Црне Горе, ако бирани момци узму оружје
и на талим се извјежбају. Таквијем је начином
хтјео он њих задобити за своју намјеру.

Но варошани се досјетише његовој пријевари
и старешине му рекосе: Ако ћеш дати у Под-
горицу пушке свакоме од десет до сто година
ми онда примамо и па заповјед царску идемо,
ако ли их свијема дати нећеш, ми их никако
примити нећемо, па макар сви погинули, док је
књаза црногорскога на Цетиње, који није од нас
далеко.

Они су за то захтјевали пушку за сваког,
што су знали, да дјеца и старци за низам нијесу.

Када је то чуо Миралај-бег, он употреби
с низамом строгост и силу, на коју се варошани
одупру и у мало се непокољу. И они овако ра-
срђени с чардака и ће се који нагнао залеће се
кроз махале и носећи сваки своју примљену пушку,
те предадоше старе, које су били примили, а за
нове рекосе, да их никад примити неће.

Од како је ова српска варош у потурченим
рукама ропства допала, никад нијесу Турци то-
лико стренили од крвавијех јунака из Црне Горе
као сада јер чују јавно позивање на Црну Гору,
па се боје да не престане њихово аговање над
рајом у овим крајевима.

Познам вам још за сада казати, хоће ли
Миралај-бег одустати од своје намјере, или ће
хтјети да силом примора варошане у низам. Па-
метније би било да се окане посла, јер ако ухтеје
на силу, помоћи се неће, а може да учини по-
кора. Јавићу вам све што се збуде.

Тако је славни владика Данило очистио Црну
Гору од Турака, а у земљи одмах по томе увео
најљепши поредак и слогу. И после тога имали
су Црногорци са Турцима жестокијех бојева, али
бојева који су јунаштво и славу њихову разли-
јели по цијеломе свијету. Колико је поуздање
послије тога догађаја имао владика у себе и
своје Црногорце види се из овога догађаја. На
три године послје онога бадњег дана ударе
Црногорци на Тршине, село у Цуцама.

„Поскочише млади Црногорци,
Разагнаше Турке на буљке,
Тридест и шест живих ухватише,
Све боговах, агах и спахијах
А сувише осталих Турака.

Но још више доказује оно што напријед
рекосмо ово тиграње с Турцима. Црногорци не-
хтједоше заробљене Турке ни посјећи ни за откуп
дати.

„За млетачке од злата дукате,
Бећ за турску бруку и срамоту
Занаскаше мачванске вепрове;
Што искаше то им Турци даше,
За крмчеве Турке мијењаше.

Турци морадше дакле мимо грднога пораза
још и ту срамоту поднијети и дадоше крмче за
браћу своју.

Донста прикладан откуп за Турчина.

ИЗ БАЧКЕ, 6 Фебруара. — Хвала Богу,
кад једаред и наша мила Црна Гора има свој
лист, те да и ми управо из ње дознамо за своју
браћу у Црној Гори и око ње; да дознамо, је
ли то слободно сунце нашег ускреса кренуло се са
тијех гора, са тијех светијех стијена, те да баци
једном само зрачак на ову равнину ће се раз-
вија тама и магдуштина, неби ли се и ми живо
осјетили, ми што озебосмо под мађијскијем кролима
наше назови браће Аустро-угара, и да освјетли
образ нашој још јаднијој браћи у тој благословеној
земљи под проклетим душманином, под нашим
старим зулумћаром, од куд нам из дана у дан
стижу тешки уздизаји, горви плач и јауци, да
нам је већ и мозак пропштао; — да дознамо
велим: је ли близу зора да нам дан осване; јер
нам већ долија то вјековито чекање. Цијела се
Јевропа мијења. Горди цар француски Наполеон,
што својом пријестолном бјесомом љуљаше кантар
јевропског равновјесја, ено срамно оде из
Француске, издаде свој народ, па сад лежи у
ладу на лавровима, што их је обрао хитрошћу и
варањем, а Француска мал да не би збрисана са
лица земнога; Пруска се осилила и сјединила оне
њемачке силне краљичије и кнежичије у силну
њемачку царевину и израсла у сријед Јевропе
као баук у сријед мора, па се можда већ у срцу
радује како ће стати на пут исто таком уједиње-
њу Славена — који као да се и не мисле тако
сјединити. — Аустроја преврнула се у Аустро-
Угарску, па маха као утопљеник са рукама и
ногама око себе небил се доконала какве сламке
да се сачува, а овамо у бунилу сања још и о
Босни и Херцеговини. Русија се уредила изнутра,
просјекла и свезала земљу путевима, спремила се
за борбу са Јевропом која ју неможе миноти.

Све се мијења и промијенило се, а ми све че-
камо па чекамо. Можда ви у вашим крпима и
помишљате: да је нама у Аустро-Угарској лако
сјећети и чекати јер немамо Турчина на врату,
па да и не чујемо вриску браће под Турцима, и
да смо у нашој царевини срећни и задовољни.

Наша борба није много мања од оне нашијех
браћа у Турској. Наша је свијест далеко отишла
пред њих те осјећа; шта се хоће за човјека
да буде човјеком. Наше је име мрзну у Мађар-
ској и с њиме скоро да плаше ђецу у колијевци;
наш је језик презрен, ми можемо само данак да
плаћамо, а да неуживамо она права, што уживају
Мађари — наше госе. — Ми смо били добри
цару и ћесару кад му је гођ ћесаревина висила
о коњу — онда смо ми били и „мили“ и „добри“
и „вјерни“. Онда су се нама давала и права и
грамате и објећања већа него што је цијела ће-
саровина. Но кад је гођ дошло вријеме да се
ступи у уживање објећаног права и грамата —
да се испуни оно што се у невољи објећало —
тада је Србину преврнут чанак и он остао као
сирота, коме се не да ништа па не да ни право
да тражи своје право. Па подметаше нам Бог зна
каких опаких намјера само да оправдају своју
неправду и вјероломство према нама, називаше
нас панславистима, русофилима, реакционарима и
револуционарима — само да се оправдају: због
чега нам педаду наша права, права крвљу пла-
ћена и запечаћена духом времена. —

Пролазећи покрај Вртијељке сјетио сам се
цијелога овога догађаја и на њ сам мислио ције-
лијем путем. Пред очи ми излажаху сви јунаци
тадашњег времена, међ њима Мартинићи, као
Југовићи, а пред њима владика Данило страхан
и величанствен, страхан непријатељима, величан-
ствен пред нашом душом. Великијем дјелом ње-
говијем, споменом на оно вријеме, и јунаке оне
разгрејана машта моја довођаше ми га пред очи
у небесној свијетлости као избавитеља Црне Горе
и данашње узданице српске.

Из ових мисли пробудише ме цјесме и
весели услици када бијасмо већ пред самим
Цетињем.

Ту опет погледах око себе и видјех веселу
браћу са бадњаком на рамену и свијетлога књаза
напријед на доброме коњу и немогах уздржати
мисао: Боже, ускори они час, — час ослобођења
српскога час када ћемо овако за књазом нашијем
— „онамо, онамо!“

Дођосмо и пред двор кнежев и остависмо
бадњак пред двором. За тијем уђосмо у двор,
поздрависмо опет свијетлога кнеза и свијетлу
кнегињу и бјесмо ту пошашени по српскоме об-
ичају. Послије тога пољубисмо десницу госпо-
дару и кнегињи и разиђосмо се с веселијем лицем
и срцем, пунијем задовољства.

Народне пријатеље гоне и ружике и тражише
сва могућа сретства, с којим би их окривили и
отргли од народа. — Ено вам у Вапу у тавници
јасна свједока — Милетића: како се награђује
онај који без обзира диже свој глас за народ.

Као што видите, нема није добра Србу без
својега. И ви, што сте слободни и независни,
осјећате онај исти бол, који Србина свуда тишти.
Слободни сте, али до ваше границе цвили под
јармом брат наш, и вама, гледајући га, мора
бити тако исто тешко као и њему, који трпи.
Но доста је Србин и трпјео, а доста је и чекао
— час ослобођења ваљда је ту!

ЦЕТИЊЕ, 11. Фебруара. — Јавили смо још
у првоме броју о новоме устројству наше црно-
горске војске. Сада су се искупиле све старешине
војничке на Цетиње, да се према томе уче. У-
чење је јуче отпочело и том приликом изговорили
је Његова Свијетлост старешинама од прилике
ове ријечи:

„Покојни владика Петар П., наш господар,
говори у једној цјесми:

О Мурате, јаничарска мајко!
Под тобом се баше излегосе
Ти сатрије под коњска копита
Душманина дину најжешћега.

Е! а да и ја сво дадох нове старјешине,
у лица ваша, којији ћемо, ако Бог да, са оста-
лом браћом Црногорцима, као они негда јер се
осилише, и ми сада јер се оснажисмо, сатријети
под наше јатагане душмане крста и лијепе наше
слободе.

Учинићемо то, над у Бога, учинићемо тим лакше,
кад додамо уз љубав, коју имамо к отаџисти, и
јунаштво, које је у нашу природу — њека знања,
која захтјева ново оружје, које сам вам набавио
и нови начин ратовања, другогачи у неколико
од пређашњег начина нашега.

Кад то знање придодасмо уз толике врлине,
које имате: браћа, коју имамо око нас, имаће
вишу узданицу у нама, а непријатељи већи страх
од нас.

Ови нови задавак ваш није лак! Али шта
је тешко Црногорцу кад он прегне? Ништа; па
неће ни то почем сте — ја сам увјерен — дошли
сви с добром вољом и прегнућем, да учите.

Има само једна једита ствар, коју ви особито
препоручујем да научите, а та је: послушност!
Ви сте сви позвани да људма заповједате; а нај-
боље заповједа онај, који умје најбоље послу-
шати. Слушајмо се — то значи слажимо
се! Спојте још и ту врлину са осталима вашег
јуначког срца, па нам је онда рад поуздан!

Живили соколови!

— Високославни сенат послао је ономадне
једнога свота члана, војводу Петра Вујовића, у
Пипере, да им преда накнаду за земљу веља и
мала брда, коју је висока порта по рјешењу јев-
ропске комисије Црној Гори исплатила. Што се
тиче пасишта, правитељство ће се побринути, да
им купи једнаки дио у погранична племена, као:
Жупу, Дробњаке, Морачу, Ровце и Бјелопавлиће.

Освану и Божић.

„Христос се роди!“, „Вастину се роди!“,
Тако се поздравља свак са свакијем.

Одосмо у цркву. Црква мала, али пуна по-
божнијех хришћана.

Сврши се и служба божја. По реду један за
другијем ступа њивоту светог Петра. Целива га
и иде митрополиту да прими набору. Митрополит
поздравља свакоме Божић са „Христос се роди!“
и љуби се с њим.

Послије службе одосмо књазу у двор да му
поздравимо Вожић.

У Црној је Гори обичај, да се о Божићу
по служби по вас дан иде редом од књаза вој-
водама, сенаторима и свијема познатима.

Тако и сада пођосмо из двора с књазом г.
митрополиту. И ту нас дочека пуна трпеза и
љубазан поздрав нашега честитог митрополига.
Посједасмо се за сто. И опет се прихватисмо
јелом и подреписмо добријем вином, а све то
зачинисмо пријатнијем разговором. Као што нема
дана без свијетлости боја, без јунака, ни живота
без слободе, тако нема ни српска весела без
искренијех здравица. Та унутрања побуда подиже
и нашега г. митрополита и он прихвати пуну
чашу и поздравиле свијетломе књазу.

(Наставиће се.)

ВИЈЕСТИ ИЗ НАПИЈЕХ И ТУБИЈЕХ ЗЕМАЉА. *)

— Ново министарство бечко не дочека до данас још ни једнога гласа радосна поздравља у разјареној вици уставоборца. Ни у једној страни не налази ослона, а свуда сусрета најжешће погрде, какве се риједко могу чути. Бечки листови најжешћи су нападачи. Таква је судбина свакога министарства, јер се тамо обично мијењају само лица а систем остаје увијек исти — Њемци господаре, а народности су им слуге. И тако ће то ђавља бити дотле док се не испуни народна ријеч: Коло среће наоколо се креће! — Кажу да је гроф Андрашије пао у немилост код цара, што је и он био умјешан у састављању новог министарства. — Чује се да ће нови министар Јеричек ићи у Праг ради поравнања с Чесима.

— Пољаци никако да поћу путем, који им показује будућност Словена, а здрав разум свакоме открива. Лист "Дневник Пољски", увјерава да је "спас јединства Аустрије само у савезу Њемаца, Мађара и — Пољака". Пољаци знају шта су Словенима Њемци и Мађари, па зар хоће да и они буду то?

— Чески ђаци на универзитету предали су молбеницу, да се на прашкоме универзитету предаје на чешкоме језику.

— Један пруски лист пише, да ће се примирје продужити на толико да се може коначни мир утврдити, ако се т. ј. обе стране споразуму у условима мира, и онда ће се скупштина одмах премјестити у Париз. У противном случају рат ће се наставити са свом енергијом, на што су већ и све нужне спреме предузети. Пруси се надају да неће до тога доћи. Буду ли човјечни и умјерени могу погодити, иначе не, јер ми вјерујемо у необичну снагу, коју народ ка и човјек у очајању има. — Говори се да ће Пруска само три милијарда франка искати у име ратних трошкова, а не осам мил. — У Еласу, провинцији, коју Пруска хоће да узме, изабрани су већином републиканци за скупштину. — Говори се да Тијер, стари државник француски, стоји на челу орлеанске странке, која жели белгијскога краља за францускога владарца. — Гамбета је изабран на више мјеста за посланика. Један телеграм јавља међутим да је он јако оболео. — Лионски грађани не признају примирје, јер је срамно за Француску и то су изјавили скупштини у Бордоу. — У јужној Француској народ се јако оружја.

— Из Петрограда јављају да ће се лондонска конференција до који дан састати, и да ће онда и француски заступник учествовати.

— Из Сарајева пишу "Вандереру", да су воде у Босни Врбас, Укрина и т. д. изиле се, и да киша непрестано пада те је већ толико милиона штете вода починила. Куће су многе порушене ђуприје поразваљиване те је сваки саобраћај сависне прекинут. У тој грдној невољи дође глас, да је Акиф паша бивши вала у Бугарској намењен за везира Босанска. Ни Сафет паша не бјеше добар, али је према Акиф паша био смиље и ковиле. Бугари су душом данули, кад су га се опростили, али, вели дописник, ја држим, да ни њему неће најбоље у Босни бити, јер Срби немају оне класичне трпељивости као Бугари.

Једна депутација спрема се да иде у Цариград, да моли за родољубе народне, од којих има већ толико по тавницама.

На свршетку вели дописник који је Њемац, али према листу у који пише поштен Њемац, да у читавој Босни ври.

*) Вијести под овом рубриком намијењујемо особито прот горским читаоцима, пошто само за њих могу имати важност.

КЊИЖЕВНОСТ.

Питања друштва за југослав. повјестницу и старине на све пријатеље старинах и повјестнице НАРОДА ХРВАСКОГА, СЛОВЕНСКОГА, СРПСКОГА И БУГАРСКОГА.

(Свршетак.)

10. Има ли код вас горах, бријевовах, пољах, влањасах, шипљах, понорах, пећинах, ливаца, црлинах, стиенах итд. с имени, која спомињу на бајасловје (Митхологију), на историју, на име буди којега славнога човјека, или на коју знамениту народну згуду?

11. Има ли у вас старих градинах или сачуваних градовах, самостаних, умјетно саграђених црквах или других знаменитих зградах? Што се зга, и приповједа о њих.

12. Има ли у ваших црквах, градових или гђе другђе знаменитих старинах буди какове вртсти, као посуђе, одеће, кипови, слике, иконе, сликарје (живописи) на зиду (зиду), крстови, штапови, свијетлионице, чаше, крстонице, преповједаонице, умно резане клипи, цмари итд.? Или зар има сликах домаћих мјестах, предјелах, градовах, самостанах, срквах итд.? Има ли рисаних или из камена изђеланих сликах, ликовах, образах, киповах, што приказују славне ђуде нашега народа? Има ли насликаних народних пошљах или призорах из домаћих догађајах?

13. Које године зидана је ваша главна или подручна црква? Од којега градитеља (неимара, зидара)? У којем слогу (штилу)? Да ли има врата и прозоре узке или ширје на обло, (на византинско, источно и романско), или шпља-сте (на готичко) или четворокутце (по новом)? Да ли је свод (чимер, волта) разан с да-скама, или на крст (с ребри), на мреже или на обло? Има ли мали или велики звоник? Да ли тај стоји из преда или из трага? да ли је окру-гао осмокутан или четворокутан? Има ли из вапа или из нутра каквих спомениках? Надази ли се у близини каква старинска капела са-грађена из дрва? у којем слогу? да ли облом, шпљастом или четворокутном.

14. Има ли у вапој околици тногод старих рукописних, урешених са сликама? или зљигах из-кићених са бакро-мједо или дрворези?

15. Има ли у вас каквих аркивах или пис-мених помањих збирках, или појединих старих повељах (дипломах), рукописних, знаменитих књи-гах? Када и од кога писани су рукописи? Ка-да и од кога издање и печатане су књиге? Мо-гу ли се рукописи добити на препис или хоће ли властник продати такове ствари?

16. Да ли има код вас у народу устмених успоменах из бајасловних (митологичких) време-нах? Што приповједа или пјева народ о Бјел-богу, (Бјелуну, Белину) Перуну (Перин) Три-главу, Световиту, (светом Виду) Сварогу, Ладу и Лади, Туру и Туриси, Лељу и Ле-љиви, Живи и Живани, Мори (Мури) и Мо-рани, Јасени, Јеши и Јежибаби о Златој и Јагоди баби, о црном богу и Чрту (чарту) о Биеси и Хели, Малику (Малићу), Фулеи, Шкранцу, Шкрателу, Худићу, Куренту, О Родјеницах (Ројеницах), Судницах (Суд-еницах), Летницах и Полелницах. О срећи и у-сузу (вусузу, удесу) о куги (ћуми) и смрти. О авету, утвари и сабласти. О Вилах, Ди-вих, Стугах (Сдугах), Оријашних, Патуљ-цих (педан-чевјек и лакат-брада) Палчеку, о сребрном сару, о Лоци (Дунди) Еиду и Ди-доли, о веденом (морском) мужу и водених женах, морских ђевојкаха (пуцах), дунавках, поводињках, ајдовских деклињках? О мраку, вукодаку, (вампиру, упирани) видани, тен-цу, репачу, вучјем и дивјем пастиру, о ви-лењацих, чаратаних, мајжониках, вједого-њих, крстнихих, видовинах, вишчадих, вра-чарих. О вјештицах бахорницах, цопри-цах, вишках и врачарицах? итд. итд.

17. Има ли у вас које особито мјесто, брдо, поље, гувно, шпља, рударска јама, језеро, вода, крижоруђе, (разкрише) заклету град итд., о ком приповједа народ, да се тамо састају виле, вје-штице, зли дуси, забласти, немани, змајеви (а-ждаје, позоји) итд.? Има ли водах, горах и дрве-тах; које држи народ за свете?

18. Што приповједа народ о постанку свијета, о сунцу и мјесцу, о синчаном и мје-сећном краљу, сунчевој и мјесећевој матери? О звездех и репатицах? О млају, младој неђељи и старом петку? О вјетру и краљу вјетровах, о магда и облацих? О киши, граду (тучи), муњи (стрнели), грому и громовнику, огњеној Марији и огњеном краљу? итд.

19. Како зове народ у вапој околици по-једине звезде? Што је цуку мајјечница (мачични пут, небески пас) што ми је дуга (пига)? што властари (властарици, ластари, властари, влаши-ћи)? што косци, кола (форинга), звиериншница, римски криж, св. Јелене криж, глостожари (12 звездех), даница, вечерница, вечерна луч, вола-рип, свати, снубоки? итд. Како тумачи пук крие-сање звездех сјеверну зору (луч) итд.?

20. Што приповједа народ о бајасловних птицах и звиерих? Што о Див-птици, ждралу, жерјаву, лабуду, утви, сови, ћуку, мрчњаци, шћару, хупачу (футачу) рецелу, гриду, кавки, цвраки, врани, гаврану, кукавици, пастјерици, вуги, голубу, грици, славују, ластависи, орду, соколу итд.? Што о змају (аждаји, позоју) змији гуји с драгоциеном круном, бјелој качи, змији

кучарици, модраси, качу? Шта о вилинских, крилатих и морских коњих, што о шарсу, бари кобили, јелеву, бику итд.?

21. Који су код вас обичаји пучки код по-рода, бабиних, кршћења, кумовања, побратим-ства и посестримства, женидбе, смрти и погре-ба? Шта су покајнице, јавукалице, нарикачи? Шта су кармине, даће и кољив? Како се светкује у вас нова година и коледовање? Шта су коле-дарице колеђани и коледачи? како се светкују св. три краља и водокршење? Како посљедни дне-ви покладах (фашинга) коризмена сриједа и срије-дина коризме? Како ускрси (вазмени) празници? Како дан св. Ђурђа (Ѓиорђе и јурјевски крес? Има ли код вас Ладарицах? што се пјева на Ђурђево? Како се светкује први дан свиџа (ма-ја); и дан св. Ивана крстотеља? Шао се пјева о Ладу? Што су вељанке, кресарице и крстпи-це? Како се врши дан св. Тројисе? Што су кра-љице? што се ради на дан св. Вида, св. Илије и св. Петра? Што је Варин дан? Што раде на Михоље и на душини дан? Како се празнује бад-њак и божићни днени? Како задњи дан године?

22. Шта су додоло, припоруше и чаројице? Шта отмице? И што је крвина и освета? Шта су заклетве и уроци?

23. Што се баја код пољских пословах и радњах? како се врши сијетва, коситба, жетва разнорга жита, ђупљење кумуруза итд.? Како се том приликом моле молитве или пјевају пјес-ме? Да ли се у вас гата у кости брава, ко-котке, туке итд.?

24. Што се ради на рођен дан и на крст-но име? Што су материце? Како су код вас по-стала подригела, надимена и презимена поједи-них обитеља и читавих племенах? Како је по-стало име шокац, буњевац, влах, моровах, тур-ковах, бодуљ, браје, безјак, мутјак, кирац, шпћ итд.? Шта говори народ о расогавсах (песо-главсах)?

Сваки пријатељ старинах и повјестнице хр-ватске, србске, словенске, бугарске и обје сло-венске, моли се најуљудније, да по могућности барем на једну точку од горе стављених пи-тањах, у којем му драго језику, писмено одго-вори и свој одговор подписаному пошаље. Ње-гово име забиљежит ће се са захвалношћу у за-писнику друштва, а саставици тискаћ ће се у "Архиву", за повјеницу и старине јужних Сла-венах. Друштву бити ће мило ако се одговори на ова питања и у буди којем часопису, који у југославенских земљах излазе. С тога се умоља-вају најпријазније сва уредништва хрватских, србских словенских и бугарских часописах, да о-ва питања у својих листових приобити изводе, па ако се у њих одговор на буди које питање објави, да онај лист, у ком такав одговор пе-чатан буде, друштву за југославенску повјестни-цу бесплатно или за плаћу доставе.

ИВАН КУКУЉЕВИЋ,
предсједник друштва за југослав. повјестницу
и старине у Загребу.

— Од нове године почиње "Млада Србадија", излазити у Београду. Уредник јој је Милан Ку-јунџић, а отпавник ђапетан Бока Влајковић. Излазиће по три пута на мјесец. Први број изићи ће 10. Фебруара. Цијена је исто као и лане.

ОГЛАС.

Почео сам издавати литографичне слике, које представљају најважније догађаје у српској про-шлости. До сада су изишле ове:

Четир сцене косовске: 1.) Први удар Срба на Турке 2.) Милош Обилић са своја два побратима пред патером Мурата 3.) Милош пробада Мурата 4.) Мурат издише а Лазару сјеку главу. Сваки комад по 50 кр. а. вр. Готове су и ове двије: Цара Лазара породица и Југ Богдан с 9 Југовића (сваки комад по 2 форинта).

Затим ће ове недеље изаћи: 1. Цар Душан силни у царском орнату. 2. Цар Петар вел. руски. 3. Бој на Косову (сцена кад цару Лазару коња убију.) 4. Табло свију српских и црногорских краљева и владалаца до данас. 5. Табло ческих краљева. Кнежева вечера (у очи косовске битке) 7. Спалење костију св. Саве на врачару. 8. Смрт црн. Борја и 9. манастир Раваница у Србији. Сваки је комад 34 црла велики и фино у току рађен.

Лука Вукаловић војв. херц. 1 ф. а. вр. Све ове књиге могу се добити и фотографисане у два формата и то: већи по 25 а мањи по 10 кр. а. вр.

У Бечу, Јануара 1871.

Адам Стефановић.
Најбау, Митенгасе н. ро 17.

Властник Ј. СУНДЕЧИЋ.